

Логічні висловлювання та логічні операції

Поняття висловлювання, як і поняття множини, не означають, а дають йому описову характеристику з використанням багатьох прикладів. Зокрема, до висловлювань відносять розповідні речення, які можна охарактеризувати як істинні або хибні.

Таким чином, під висловлюванням розуміють таке речення, яке є істинним або хибним. Відповідь на запитання про істинність чи хибність даного висловлювання дає та галузь науки чи людської діяльності, до якої воно належить.

Розглянемо приклади:

- 1) Київ – столиця України;
- 2) ;
- 3);
- 4) існують натуральні числа x, y, z , для яких ;
- 5) квадрат будь-якого дійсного числа невід'ємний;
- 6) $x + 2y < 1$;
- 7) відкрийте книгу на десятій сторінці.

Серед наведених речень 1–5 є висловлюваннями, причому 1, 3, 4, 5 – істинні, а 2 – хибне. Речення 6 і 7 не належать до висловлювань.

Висловлювання позначають великими латинськими буквами (з індексами або без них): $A, B, C_1, C_2, \dots$. Ці букви називають висловлювальними змінними. У математичній логіці висловлювання вивчають тільки з погляду того, істинні вони чи хибні, не цікавлячись їх конкретним змістом.

Тому для довільного висловлювання A введемо його значення істинності $|A|$ за таким правилом:

Наприклад, якщо позначимо A висловлювання « – раціональне число», а B – висловлювання «залізо – це метал», то матимемо $|A| = 0, |B| = 1$.

Усі висловлювання можна поділити на прості і складні. Просте висловлювання – це таке висловлювання, яке не утворене з інших висловлювань, а складне висловлювання утворюється з простих висловлювань. Наприклад, висловлювання « $2 + 3 = 8$ » є простим, а висловлювання «Якщо 36 ділиться на 2 і 36 ділиться на 3, то 36 ділиться на 6» є складним.

У математичній логіці прості висловлювання розглядаються як цілі, неподільні, їх внутрішню структуру не аналізують. Навпаки, визначення істинності чи хибності складних висловлювань є одним із завдань логіки.

Складні висловлювання одержують з більш простих за допомогою логічних операцій. При утворенні висловлювань найчастіше використовується частка не та сполучні слова і, або, якщо ..., то, ... тоді і тільки тоді, коли .... у математичній логіці їм відповідають певні логічні операції.

Запереченням висловлювання A називається таке висловлювання, яке хибне тоді і тільки тоді, коли висловлювання A істинне.

Висловлювання читається «не A ». Означення заперечення висловлювання можна подати у вигляді таблиці.

Наприклад, якщо A – «Дніпро впадає в Чорне море», то $\neg A$ – «Неправильно, що Дніпро впадає в Чорне море». При цьому $|A| = 1, |\neg A| = 0$.

Заперечення є 1-арною (або унарною) алгебраїчною операцією на множині висловлювань: кожному висловлюванню зіставляється його заперечення. Усі інші логічні операції, які розглядаються нижче, є бінарними алгебраїчними операціями на множині всіх висловлювань.

кон'юнкцією двох висловлювань A і B називається таке висловлювання, яке істинне тоді і тільки тоді, якщо істинні обидва висловлювання A і B .

Кон'юнкція висловлювань A та B позначається або $A \& B$ і читається « A і B ». Нехай, наприклад, A – «7 – просте число», B – « $3 + 5 < 6$ ». Тоді $A \& B$ – «7 – просте число і $3 + 5 < 6$ ». Оскільки $|A| = 1, |B| = 0$, то за означенням $|A \& B| = 0$.

Диз'юнкцією двох висловлювань A і B називається таке висловлювання, яке хибне тоді і тільки тоді, коли хибні обидва висловлювання A і B .

Диз'юнкція висловлювань A та B позначається $A \vee B$ і читається « A або B ».

Нехай, наприклад, A – «Алюміній – газ», B – «Вода – рідина». Тоді $A \vee B$ – «Алюміній – газ або вода – рідина». Оскільки $|A| = 0, |B| = 1$, то $|A \vee B| = 1$.